

Biblioteka
Prozna putovanja

Naslov originala
Mårten Sandén
Ett hus utan speglar

First published in Sweden language Rabén & Sjögren ingår i
Norstedts Förlagsgrupp AB, grundad 1823

© Text: Mårten Sandén 2011

© 2012, Rabén & Sjögren for the Swedish edition

© 2020, za srpski jezik Odiseja

KULTURRÅDET

Objavlivanje ove knjige pomogao je Švedski savet za kulturu

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Morten Sanden

KUĆA BEZ OGLEDALA

Preveo sa švedskog
Dorijan Hajdu

Ilustrovao
Ištvan Lakatoš

ODISEJA
Beograd, 2020.

1. Žmurke

„Sto! Polazim!”

Moj povik je odjeknuo stepeništem Henrijetine kuće i ubrzo utihnuo. Kad je ponovo zavladao tišina, začula sam škripanje parketa na spratu. Moji rođaci pokušavaju da se sakriju.

Skoro svaki dan se igramo žmurke, ali retko sam ja ona koja traži. I Vilma i Erland kažu da nije fer jer Henrijetinu kuću poznajem mnogo bolje od njih. To je istina, zato što me je tata često vodio sa sobom kad je obilazio Henrijetu, ali svejedno nije baš zabavno kad skoro nikad ne žmuriš.

Uostalom, moglo se očekivati da su do sada upoznali kuću. Vilma i njena mama, tatina sestra Kajsa, došle su pre više od tri nedelje, a Erland i Signe su ovde još otkad se završila škola. Njihov tata, čika Danijel, radi na univerzitetu, pa je leti na odmoru.

Ali niko nije bio u Henrijetinoj kući toliko dugo kao tata i ja. Osim Henrijete, naravno.

Popodnevno svetlo je ulazilo kroz vitraž na visokom prozoru na stepeništu i padalo poput bledog akvarela na pod u predvorju. Pod je bio od crno-belih pločica, kao šahovska tabla, i sećam se da sam se, kad sam bila mala, ponekad pravila da ovde igram šah. Sećam se tačno kako sam se osećala i mislim da je još neko bio sa mnom. Možda Henrijeta, u to vreme je još mogla da hoda.

Prizemlje sam brzo pretražila. Tu nema mnogo mesta za skrivanje, zato što je Henrijeta neprekidno prodavala ili poklanjala nameštaj i druge stvari dok je živela sama. Tata kaže da se dugo spremala za smrt.

Mnoge sobe su sada potpuno prazne, ostala je tek pokoja starudija uza zid, ili neki orman koji je bio pretežak da se premesti. Kad se igraš žmurke, ova praznina je dobra za onoga koji traži, a loša za onoga koji se skriva.

Prošunjala sam se kroz trpezariju, salone i sobu u ćošku koja se zove kancelarija i nastavila u zimsku baštu, što je u stvari jedna velika lođa sa zadnje strane kuće.

Tamo nema nikoga, kao ni u kuhinji i ostavi. Čak ni Signe, moje najmlađe rođake. Signe se pomalo plaši mraka, pa se obično krije blizu kuhinje.

Zastala sam i oslušnula na velikim stepenicama koje vode na sprat gde su dnevne sobe. Škripanje se više nije čulo, što znači da su se verovatno svi sakrili. Mogu da budu bilo gde.

Tata obično kaže da nije siguran koliko ima soba u Henrijetinoj kući, ali tako samo kaže. Kao i ja, odlično zna da ih je devetnaest. Dvadeset sa zimskom baštom. Deset soba su spavaće, ako se računaju i one dve male iza kuhinje koje su pripadale kuvaru i služavki pre skoro sto godina, kad su Henrijeta i moj pradedo bili deca.

Nisam ni počela da pretražujem salone kad sam spazila da neko stoji na stepenicama ka drugom spratu. U prvi mah sam pomislila da Erland stoji u senci na odmorištu, s rukama uz telo. Ali srećom to nije bio on već Signe, njegova mlađa sestra.

„Šta je bilo, Signe?” – pitala sam. „Nisi uspela da se sakriješ?”

Signe je odmahнула glavom. Izgledala je uplašeno. I Erland i čika Danijel se prema njoj ponašaju kao da je glupa, samo zato što nikad ne progovara. A uopšte nije glupa. Samo ne voli da priča.

Popela sam se do odmorišta na kom je Signe stajala i pružila joj ruku.

„Dođi”, rekla sam. „Pokazaću ti.”

Signe me je uhvatila za ruku i zajedno smo se popele na sprat sa spavaćim sobama. Kad smo ušle u mračni hodnik, u kom se nalazi i moja soba, osetila sam kako me steže za ruku. I ja sam joj uzvratila.

Mogla je da se sakrije u mojoj sobi ili u onoj u kojoj tata ponekad spava, ali mislila sam da bi soba na kraju hodnika bila malo zanimljivija.

To je jedna velika osmougona soba u kojoj je Henrijetina mama, Engleskinja, držala odeću pre više od sto godina. Sada je prazna, ali ima dosta ormana za skrivanje.

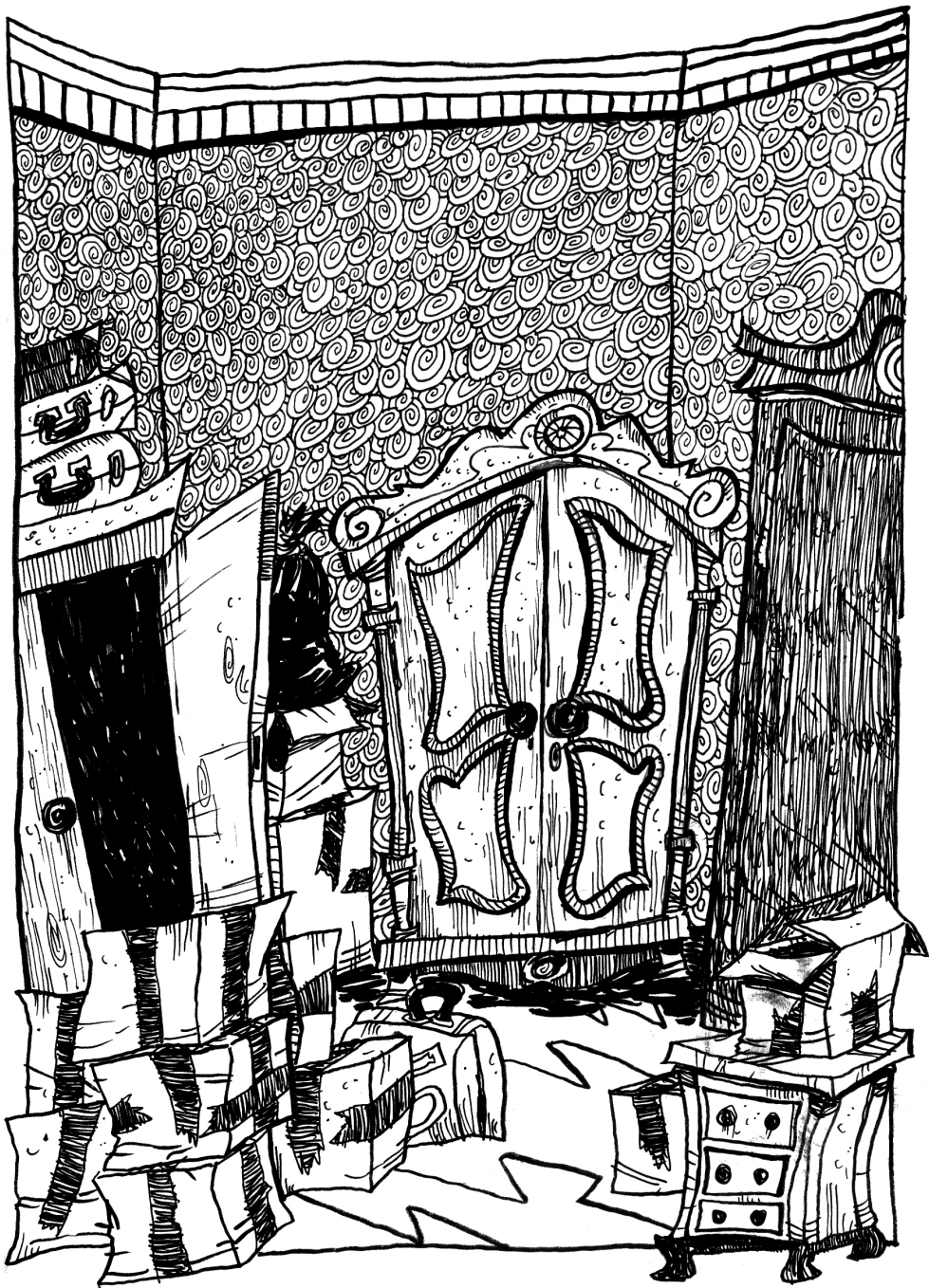
„Evo, malena”, rekla sam i uvela je u sobu. „Izaberi koja god hoćeš vrata, je l’ važi?”

Signe me je gledala ozbiljnim sivim očima, dok sam proveravala da li u nekim od poluotvorenih vrata ima ključeva. Nije ih bilo, čak ni u vratima središnje garderobe koja su bila zaključana.

„Je l’ važi, Signe? Samo se sakrij u nekoj garderobi. Bilo kojoj.”

Ima samo pet godina i sve moraš da joj objašnjavaš. Ponekad stvarno ne znaš da li je razumela, ali sad je klimnula glavom.

„Dobro”, rekla sam i pomilovala je po kosi. „Sakrij se sad, a ja ću onda da dođem da te nađem.”

Nisam sačekala da vidim u koju garderobu ulazi. To bi bilo varanje.

S cipelama u ruci odšunjala sam se niz stepenice do dnevnih soba. Znala sam tačno koji stepenici škripe i pažljivo sam ih izbegavala.

Kad god se igramo žmurke, najveći izazov je naći Vilmu. Ona ume da se sakrije na mestima na koja nikad ne bi pomislio. Jednom je legla na žice u klaviru u donjem salonu i spustila poklopac. Erland ju je tražio i nije uspeo da je nađe. Kad je Vilma rekla gde je bila, Erland je naravno ispričao tati, čika Danijelu, koji se izdrao na nju.

Čika Danijel verovatno misli da deca uopšte ne treba da se igraju, a ne smemo ni da ga zovemo samo imenom. Moramo da kažemo čika Danijel, iako je samo malo stariji od mog tate. Meni je svejedno. Stvarno i jeste kao neki stari čika.

Tri dnevne sobe najbliže stepenicama bile su prazne. Velika trpezarija i dečja soba takođe. Prilično brzo sam ih prešla, jer se tamo uglavnom krije Erland. A njega nisam ni htela da nađem.

„Pssst.”

Nisam ni okrenula glavu kad sam začula šištanje. Niko ne govori pssst tako neprijatno kao Erland. Kao neka zmija, sa smehom skrivenim ispod šištanja.

„Našla sam Erlanda”, rekla sam. „Iznad ormana.”

Već je bio krenuo da silazi kad sam se okrenula. Erland se obično naljuti kad ga u nečemu pobediš, ali ovog puta kao da ga nije bilo briga.

„Bravo”, rekao je i pogledao me s onim osmehom koji prezirem. „Baš si pametna, a?”

Erland ima samo sedam godina, ali se uopšte ne ponaša kao dete. Hoda polako i priča kao mali čika. Baš kao i njegov otac, zapravo. To možda i nije tako čudno, budući da Erland i Signe žive sami s čika Danijelom. Niko ne priča o tome gde im je majka, ali ja sam prilično sigurna da nije umrla.

Pošla sam ka stepenicama i čula kako se Erland šunja iza mene. Po-
peo se za mnom i na drugi sprat.

„Hoćeš li da mi pomogneš da nađem Vilmu?” – pitala sam preko ramena, nadajući se da će reći ne.

Ali Erland nije rekao ni da ni ne. Prestigao me je u nekoliko brzih koraka i stao ispred mene na vrhu stepenica.

„Vidi ovo, Tumasina bljuvotina”, rekao je i iz džepa izvukao nešto što

je ličilo na veštačke zube.

„Pazi da te ne ugrizem!”

Udario je veštačkim zubima kao kaskanjetama i iskezio mi se, jednako neprijatnim pravim ustima.

„Prestani”, rekla sam.

„Gde si to našao...”

Stomak mi se vezao kad sam shvatila.

To su Henrijetini zubi. Erland se verovatno ušunjavao i uzeo ih iz čaše na njenom noćnom stočiću kad tata nije gledao.

„Da li si ti normalan? Pa, ne možeš da joj uzmeš zube!”

Erland se samo nasmejao i potrčao kroz hodnik – pravo u tatino naručje.

„Šta se dešava?” – pitao je tata.

Nije zvučao ljutito. Čak ni kad je video veštačke zube koje Erland nije stigao da sakrije. Tata nikad ne zvuči ljutito, samo tužno i umorno.

„Jesi li ih ti uzeo, Erlande?” – pitao je. „Henrijeta ih je baš tražila. Ne može da jede bez njih.”

Erland je zurio u pod.

„Neko drugi ih je uzeo”, rekao je. „Ja sam ih samo našao.”

Način na koji Erland laže može da me dovede do ludila. Uvek poprimi taj drhtavi, tužni ton u glasu. Kao da hoće da izazove sažaljenje.

„Prestani, Erlande!” – frknula sam. „Ko bi osim tebe bio tako zao i glup...”

Tata je umorno podigao ruku i ja sam, kao i uvek, odmah začutala.

„Dosta je bilo, Tumasina”, rekao je. „Možeš li da ih ostaviš na stepeništu, Erlande? Pokupiću ih kad budem išao gore.”

Erland nije odgovorio, ali je otišao prema stepenicama ka potkrovlju gde je bila Henrijetina soba.

Erland je zapravo jedini, osim tate i mene, koji se penje kod Henrijete. Tata to radi zato što mora, a ja zato što hoću da mu pomognem,

ali Erland nema nikakvog pravog razloga da se šunja po potkrovlju. Mislim da se nada da će Henrijeta umreti dok je on gleda.

Čim sam ostala sama, sručila sam se na poslednji stepenik i prekrila lice kosom. Osećala sam se potpuno prazno iznutra, ali sam znala da neću da plačem. Ne i ovog puta.

Ponekad, skoro svaki dan, dođu trenuci kad ne znam kako ću pregurati leto, ili čak i naredni sat. Ne sviđa mi se u ovoj tihoj kući. Ljudi koji tvrde da su mi rođaci za mene su potpuni stranci.

Jedva da i tatu prepoznajem.

„Hej? Tumasina? Je l' neko traži?”

Vilma je stajala na odmorištu na sredini stepeništa između prvog i drugog sprata, i kao i uvek kad bih je ugledala, smirila sam se. Da nije Vilme, ne znam da li bih imala snage da

ostanem ovde.

Ustala sam i sklonila kosu s očiju.

„Ne, prekinuli smo”, rekla sam i pošla ka njoj. „Ne igra mi se više.”

„Dobro”, odgovorila je Vilma. „Ionako je mama donela picu.”

Kad sam stigla do nje, zagrlila me je. Vilma je i dalje nešto viša od mene, iako sam počela da je sustižem, i njena ruka na ramenu mi je

prijala. Prijatna i topla, skoro kao mamina.

„Erland je potpuno lud”, rekla sam.
„Zamisli, uzeo je Henrijetine zube. Igrao se s njima!”

Vilma je zastala i pogledala me.

„Henrijeta ima veštačke zube?” – prošaputala je. „Stvarno?”

U prvi mah nisam znala da li se šali, ali onda sam shvatila da je ozbiljna. Često deluje kao da je Vilma najmlađa od nas.

„Vilma, pa ona ima preko sto godina”, rekla sam. „Naravno da ima veštačke zube.”

2. Devojčica koja je nestala

Ništa više nismo rekle dok smo silazile niz stepenice do prizemlja, prošle kroz salone i trpezariju i ušle u hodnik koji vodi do trpezarije. Osetila sam miris pice i pre nego što su se začuli glasovi iz kuhinje. Bila sam prilično gladna, ali to me je, kao i uvek, brzo prošlo. Pre nego što smo došli u Henrijetinu kuću, ponekad se dešavalo i da čeznem za picom. To se verovatno više nikada neće desiti. I Kajsja i Danijel kupuju picu za najmanje jednu od svoje dve večere u toku nedelje, ponekad i za obe. Dešava se da picu jedemo i četiri puta nedeljno.

Erland mora da je kuhinjskim stepenicama sišao s drugog sprata jer je već sedeo za stolom.

Čika Danijel je sedeo kraj njega i čitao novine, dok je Kajsja vadila pice iz papirne kese. I dalje je nosila jaknu i iz daleka se moglo videti koliko je ljuta.

„Odlično, ponovo su ledene”, frknula je brljajući po kutiji za picu. „Đavola ćeš da stigneš kući dok su još tople! Zar stvarno nema nijedne bliže picerije?”

Čika Danijel je podigao pogled i počeo se po neobrijanoj bradi.

„Nije važno”, rekao je. „Pa, možemo da ih jedemo i hladne.”

Dok smo Vilma i ja sedale za sto, Kajsa je otišla do prastarog *Huskvarninog* šporeta.

„Ti slobodno jedi hladnu picu”, odvrtila je i uključila rernu. „Ja neću.”

Tata je sišao niz kuhinjske stepenice i otišao pravo do ormana u ćošku da izmeri Henrijetin lek. Jedva da je podigao glavu dok je prolazio kroz kuhinju. Kao da nismo tu.

Kajsa i tata imaju istu boju očiju, a pre nego što je tata pustio bradu, možda je bilo sličnosti i između njega i čika Danijela. Ali sada ne liče jedan na drugog više od dvojice stranaca u autobusu. Niko ne bi pomislio da su braća.

Tata je najednom podigao pogled.

„Gde je Signe?”

Signe. Osetila sam kako mi se od potiljka ledeni talas srama i straha sliva niz leđa. Signe niko nije rekao da su žmurke gotove. Naježena od straha, ustala sam i pošla ka vratima.

„Ja ću da joj kažem.”

Dok sam se pela stepenicama, pokušala sam da se smirim, onako kako to uvek radim. Nije ništa strašno. Vilma i ja smo samo nekoliko minuta bile u kuhinji. Na drugom spratu nema ničeg opasnog, a Signe nije nigde otišla. Što se nje tiče, igra i dalje traje. Nije ni stigla da se uplaši.

Sve to sam rekla sama sebi, ali nije pomoglo. Stari strah nikada nije nestao; samo je dremao ispod površine i svaka sitnica je mogla da ga probudi. Čim sam kročila u hodnik, počela sam da vičem.

„Signe? Signe, malena, izađi sad!”

Nije bilo odgovora i kad sam zastala na pragu, videla sam da je soba u kojoj sam je ostavila – prazna.

„Signe? Večera.”

Osmougaona soba sa uzanim vratima garderobera bila je tiha. Ništa me ne plaši više od takve teške, prazne tišine. Pogledala sam iza kutija i kesa za đubre, iako sam znala da tamo niko ne bi mogao da se sakrije. Čak ni mala mršava Signe.

„Sad možeš da izađeš, Signe. Pobedila si!”

Pokušala sam da zvučim veselo, ali

ispalo je samo još gore. Tišina je čula da lažem i iskrivila zvuk mog glasa u nešto užasno i zlo. Znojavih prstima počela sam da otvaram jednu po jednu garderobu. Dozivala sam Signe kroz mrak, a svaki put bi mi odgovorila tišina.

Na kraju su mi ostala samo ona zaključana vrata u sredini. Da li je uspela tamo da uđe? Nije, pa proverila sam. Ta garderoba je bila zaključana i u njoj nije bilo ključa. Ipak, pokucala sam.

„Signe?” – prošaputala sam kroz ključaonicu. „Molim te, Signe, izađi. Pobedila si!”

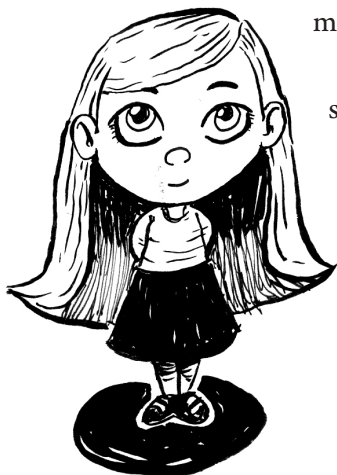
Na usnama sam osetila hladni dašak vetra. Kao poljubac.

Nastavila sam da je dozivam po svim spavaćim sobama na ovom spratu, uključujući i moju i tatinu. Strah se već toliko ukorenio, da sam počela da trnem. Tata kaže da stvarno uplašen možeš da budeš samo jedan trenutak, i to je tačno.

„Idem po Vilmu”, promrmljala sam i pošla ka stepenicama. „Idem po Vilmu i onda ćemo da je potražimo...”

„Evo me, Tumasina.”

Glas iza mene podsetio me je na ukras sa anđelima koji je mama za Božić palila na stolu. Gotovo da sam ga videla pred očima. Plameni sveća od kojih su se anđeli vrteli ukrug i srebrna zvonca koja su zvonila svetlo i prhko.

Ali kad sam se okrenula, preda mnom nije stajao anđeo. Već Signe.
„Signe, gde si bila?”

Signe se osmehnula kad sam joj pružila ruku. Činilo se da se oseća dobro.

„Upoznala sam nekoga”, rekla je i uhvatila me za ruku. „Malo smo se igrali.”

Nisam razumela šta hoće da kaže, ali sam pre svega pomislila na to koliko je čudno čuti njen glas. Naravno, i ranije sam je čula da govori, ali to nije bilo često i skoro nikada punim rečenicama.

„Dobro”, odvrtila sam. „Odlično. Hoćemo da jedemo?”

Glas mi je zvučao promuklo i uplašeno, ali činilo se da Signe to nije primetila. Samo me je ručicom držala za prst i skakutala niz stepenice. Bila je ista kao i uvek, zapravo čak i veselija, pa sam se i ja osetila bolje.

Ništa se nije desilo. Signe je bila dobro i izgleda da joj je bilo zabavno da se igra žmurke. Nisam je pazila, ali ovog puta se sve dobro završilo.